

Lesson Twenty-The Middle Of עשרה ברכות

שׁוֹבְרֵי אוֹיְבֵינוּ וּמִכְנִיעֵנוּ: עַל הַחֲסִידִים וְעַל הַצַּדִּיקִים וְעַל
גְּרֵי הַצַּדִּיק וְעַל פְּלִשְׁתַּת עַכְבָּד בֵּית יִשְׂרָאֵל יְהוֹמוֹ רַחֲמִיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְתֵן
שִׂכְרָם טוֹב לְכָל הַבּוֹטְחִים בְּשִׁמְךָ הַטּוֹב בְּאֵמֶת וְשִׁים חֶלְקֵנוּ עִמָּהֶם
לְעוֹלָם לֹא נִבּוֹשׁ כִּי בָּךְ בְּמַחְנוּכְךָ עוֹלָמִים בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ כְּשֶׁעָנָה
וּמִבְּטַח לַצַּדִּיקִים: וְלִירוּשָׁלַם עִירָךְ בְּרַחֲמִים תִּטּוֹב וּבְנֶה

מנהג בבל	מנהג ארץ ישראל		
	ענף 1 (6)	ענף 2 (3)	ענף 3 (2)
על הצדיקים ועל החסידים	על גירי הצדק'	על הצדיקים ועל החסידים יהמו רחמיך	תרחם על זקני עמך בית ישראל
ועל גירי הצדק	ועל גירי הצדק	ועל גירי הצדק	ועל הגרים גירי הצדק וישמחו כל בוטחיך
יהמו רחמיך יי אלהינו ותן שכר טוב	יהמו רחמיך ותן לנו שכר טוב עם עושי רצונך	תן לנו ולהם שכר טוב? עם עושי רצונך	
לכל הבוטחים בשמך באמת ותן חלקנו עמיהם			
ברוך אתה יי משען ומבטח לצדיקים	ברוך אתה יי משען ומבטח לצדיקים	ברוך אתה יי משען ומבטח לצדיקים	ברוך אתה יי מבטח לצדיקים

What We Can Learn About Tefila From The Machzor Roma

מנהג בבל				
ענף זב (26)	ענף זג (15)	ענף זד (29)	ענף זה (5)	ענף זז (2)
על הצדיקים ועל החסידים	על הצדיקים ועל החסידים	על הצדיקים ועל החסידים	על הצדיקים ועל החסידים	
ועל	ועל	ועל	ועל שארית עמך בית ישראל ועל פליטת בית סופריהם ועל גירי הצדק	
יהמו רחמיך יי אלהינו	יהמו רחמיך יי אלהינו	יהמו רחמיך יי אלהינו	ועלינו יהמו נא רחמיך יי אלהינו	
ותן שכר טוב	ותן שכר טוב	ותן שכר טוב	ותן שכר טוב	ותן שכר טוב
לכל הבוטחים בשמך באמת ותני חלקינו עמם ולעולם לא נבוש	לכל הבוטחים בשמך באמת ושנים חלקינו עמם ולעולם לא נבוש	לכל הבוטחים בשמך באמת ושנים חלקינו עמם ולעולם לא נבוש כי בשמך הגדול בטחנו	לכל הבוטחים בשמך באמת ושנים חלקנו עמם ולעולם לא נבוש כי בשמך בטחנו ועל חסדך הגדול באמת נשענו	לכל הבוטחים בשמך באמת ושנים חלקנו עמם ולעולם לא נבוש
ברוך אתה יי משען ומבטח לצדיקים	ברוך אתה יי משען ומבטח לצדיקים	ברוך אתה יי משען ומבטח לצדיקים	ברוך אתה יי משען ומבטח לצדיקים	ברוך אתה יי משען ומבטח לצדיקים

Source 1

סדר התפילות לרמב"ם

בימינו ב'א יי שובר נרשעים) אויבים ומכניע זדים' יי על הצדיקים ועל החסידים ועל גרי
הצדק ועל שארית עמך נבית ישראל יהמו רחמיך יי אלהינו ותן שכר טוב לכל הבוטחים בשמך
באמת ושנים חלקנו עמם לעולם לא נבוש כי בשמך בטחנו ולישועתך נשענו ב'א יי משען ומבטח
לצדיקים' יי תשכון בתוך ירושלם עירך כאשר דברת ובנה אותה בניין עולם במהרה

Source 2

נוסח רומניא

ועל הצדיקים ועל גירי הצדק ועלינו יהמו רחמיך ויהמו
אלהינו ותן להם שכר טוב ולכל תבוטחים בשמך המשוב באמת ושנים
חלקנו עמם לעולם לא נבוש כי בשמך הגדול בטחנו ועל חסדך נשענו ברוך אתה
יהוה משען ומבטח לצדיקים

What We Can Learn About Tefila From The Machzor Roma

Source 3

תוספתא מסכת ברכות (ליברמן) פרק ג, הלכה כה—שמונה עשרה ברכות שאמרו חכמים כנגד שמנה עשרה אזכרות שבהבו לה' בני אלים. כולל של מינים בשל פרושין; ושל גרים בשל זקנים; ושל דוד בבונה ירושלם. אם אמר אלו לעצמן ואילו לעצמן יצא.

Translation: The eighteen Brachos of Shemona Esrei that our Sages composed correspond to the eighteen times that G-d's name appears in Chapter 29 of Tehillim. In order to maintain eighteen Brachos within Shemona Esrei, it is permissible to join the Bracha in opposition to apostates with the Bracha of the sinners or the Bracha that concerns the converts with the Bracha concerning our elders or the Bracha that requests the restoration of the Davidic monarchy with the request for the restoration of Jerusalem. If you wish, you may recite any of these Brachos individually.

Source 4

יהדות בית שני—קומראן ואפוקלפטיקה by Professor David Flusser, p. 96-

תגליתו של ספראי חשובה להבנת מיקומה של ברכת המינים בתוך תפלת העמידה. אם נקבל את הנחותיו, הרי בפני הבית בקש אדם מישראל בתפלת העמידה של חול שה' יענק לו דעת, שישלב אותו אליו בתשובה, שישלח לו את הטאותיו ויציל אותו מפורענויות. כן התפלל שה' ירפא מחלותיו ויברך את השנה הזאת לטובה. אחר כך בא לבסוף גוש של חמש ברכות, הנוגעת לכלל ישראל, שהראשונה והאחרונה מהן מבטאות את שתי התקוות האסכולוגיות החשובות ביותר: את הציפייה לקיבוץ גלויות ולבניין ירושלים. מובן למה באות שתי הבקשות לישועת ישראל באחרית הימים אחרי שורת בקשות אישיות של המתפלל, ולמה הוא מסיים את כל בקשותיו בבקשה שה' ישמע את תפלתו שנאמרה זה עתה. מובן גם שהמקום הטבעי היחיד, אשר היה מתאים לשלב בו את שלוש הברכות ה'פוליטיות' היה בין שני הברכות שגם עניינן היה כלל ישראל. כך קרא שאותן שלוש הברכות, אשר לדעתנו עניינן העיקרי שלוש ה'אסכולות', הצדוקית, האסיית, והפרושית, נמצאות בין הברכה על קיבוץ גלויות לבין הברכה על בניין ירושלים.

Translation: The discovery of Safrai is an important aid to understanding the placement of the Bracha of Minim within Shemona Esrei. If his premise is correct, we can conclude that at the time of the Second Temple the following represents the order of a person's requests within the Brachos of Shemona Esrei: that G-d bestow upon him knowledge, assist the person to do Teshuvah, forgive the person's sins and save him from catastrophes. The person then asks for a cure for his ailments and for a plentiful year. Following those requests the person recited a combination of five Brachos which contained requests for all the Jewish people; the first and last of which represented the two most important eschatological requests; i.e. hoping for the return of all the exiles and the rebuilding of Yerushalayim. It is understandable why the two requests for the salvation of the Jewish people follow the person's requests for his personal needs and why the person completes that section of Shemona Esrei with a last request that G-d listen to his prayers. It is also understandable why the appropriate place to insert the 'political' Brachos is between the two other Brachos that include requests for all the Jewish people. In our opinion that is how the three Brachos that are Brachos dealing with three political schools, the School of the Tzedukim, the Essenes and the Perushim found themselves between the Brachos that concern the gathering of the exiles and the rebuilding of Jerusalem.

Source 5

p. 94-

הדיון בשתי הברכות, זו של קיבוץ גליות וזו של ירושלים, הבאות לפני שלוש הברכות הפוליטיות שלנו ואחריהן, היה, בין השאר, רצוי כדי להדגיש שדווקא שתי הברכות הללו הן היחידות בתפלת העמידה, המביעות באופן מובהק את תקוות ישראל לאחרית הימים. לשאר הברכות של תפלת העמידה אין משמעות אסכולוגיות, אם כי הערנה לישועה גרמה לכך שמוטיבים אסכולוגיים חדרו גם לברכות אחרות.

Translation: The placement on the two Brachos, concerning the gathering of the exiles and the rebuilding of Jerusalem, surrounding the three 'political' Brachos, among other things, was meant to emphasize that these two Brachos, are the only Brachos in Shemona Esrei that represent the hope of the Jewish people for the days in the future. The theme of no other Bracha in Shemona Esrei was meant to be eschatological. However, over time, the yearning for the Final redemption caused eschatological themes to seep into other Brachos.

Source 6

p. 93-

מן האמור עד עכשו ניתן להסיק שהברכה "השיבה שופטנו" הקודמת לברכת המינים, היתה כנראה מופנית נגד ההלכה המוטעית של הצדוקים, ו"ברכת הצדקים", הבאה אחרי ברכת המינים, תפקידה היה, ללא ספק להעלות קרנה של עדת הפרושים. ומה שנוגע לברכה אמצעית, היא ברכת המינים, כבר ראינו שהיא תוקפת את הפורשים למיניהם; החומר שהבאנו מצביע על כך, שברכה זו היתה פעם מופנית בין השאר נגד האסיים. לעובדה שאותן שלש ברכות, הבאות זו לאחר זו של תפלת העמידה, עניינן נוגע כמסתבר לאותן שלוש האסכולות המרכזיות של יהדות בית שני-לצדוקים, לאסיים ולפרושים-יש השלכות מעבר לנושא מחקרנו המצומצם... אישור נוסף לכך, ששלוש הברכות הללו הוכנסו גם יחד לתוך התפלה בתקופה מהתקופות - ובעקיפין גם אישור לכך שהן דנות בשלוש ה"אסכולות" - מהווה מיקומן בתפלת העמידה. הן נמצאות בין הברכות שחימותיהן הן: "מקבץ נדחי עמו ישראל", "בונה ירושלים"; ולא במקרה שתי החתימות הללו - בסדר הפוך - הן פסוק מספר תהילים (קמז, ב'): "בונה ירושלים ה', נדחי ישראל יכנס". ואם נוציא את שלוש הברכות הללו, ייסגר הפער. מזמן הצבעתי על כך, שהתקווה לבנין ירושלים ולקיבוץ גליות היו התקוות העיקריות ביהדות, החל מחורבן בית ראשון, כשירושלים נחרבה ועם הלך לגולה ולא חזר ברובו ארצה, עד היום הזה. הואיל ואבדה הסבירות ששתי הציפיות האלה יתגשמו בזמן הזה, נתקבל יותר ויותר הרושם - ואת כבר בימי פרס ומדי - שירושלים תבנה בכל הדרה והגלויות יתקבצו בארצן רק באחרית הימים.

Translation: From what has been discussed up to this point, we can conclude that the Bracha of Hasbeiva Shoftainu that precedes the Bracha of the Minim was authored as a response to the erroneous Halachic positions of the Tzedukim and that the role of the Bracha of Al Hatzadikim that comes after the Bracha of the Minim was without a doubt to enhance the position of the Perushim. Concerning the Bracha

What We Can Learn About Tefila From The Machzor Roma

that is in the middle, the Bracha of the Minim, we already saw that its theme is a response to the enemies of the Perushim. The sources that we have brought forth clearly demonstrate that the Bracha was composed to be a response to the Essenes. The upshot is that these three Brachos which follow each other in Shemona Esrei represented the three central political schools of the Second Temple period; the Tzedukim, the Essenes and the Perushim. There is an additional implication concerning the topic of our research. It confirms additionally that these three Brachos were inserted simultaneously into Shemona Esrei-and indirectly confirms that the theme of these three Brachos are the three schools-and explains their placement in Shemona Esrei. These three Brachos are found between the Bracha that ends: Mikabetz Nidchei Amo Yisroel and Boneh Yerushalayim; and not coincidentally these two Bracha endings are presented in an order that is opposite the order the words are presented in the verse: (Tehillim 127, 2): Boneh Yerushalayim Hashem, Nidchei Yisroel YiChaneis. If we remove the three political Brachos, the gap will close. Awhile ago I pointed out that the return of the exiles and the rebuilding of Jerusalem were the main yearnings in Judaism starting from the destruction of the First Temple, when Jerusalem was destroyed and the people went into exile and most of them failed to return even until the present. Once hope was lost that those two expectations would materialize in their time, the thought became more and more acceptable-already in the time that Persia conquered Babylonia-that Jerusalem would be rebuilt in all its glory and the exiled would return only at the end of days.

Source 6

מדרש תנחומא (ורשא) פרשת ויקרא סימן ח – ויראו המלחים את כל הנסים והאותות והנפלאות הגדולים שעשה הקדוש ברוך הוא עם יונה ועמדו והשליכו איש אלהיו שנא' משמרים הבלי שוא חסדם יעזובו, וחזרו ליפו ועלו לירושלים ומלו את בשר ערלתם שנא' (יונה א') ויראו האנשים יראה גדולה את ה' ויזבחו זבח לה' וידרו נדרים, וכי זבחו זבח אלא ברית מילה שהוא כדם זבח, ונדרו כל איש מהם להביא את בניו ואת כל אשר לו לא-להי יונה ונדרו ושלמו, ועליהם הוא אומר את הגרים גרי הצדק.

Translation: And the sailors witnessed all the great miracles that G-d performed on behalf of Yonah. As a consequence, each tossed aside his idols as it is written: (Yonah 2, 9) Those who pay regard to lying vanities, forsake their loyalty. The sailors returned to Jaffa, travelled to Yerushalayim and underwent circumcision as it is written (Yonah,1): The people experienced great fear concerning G-d and they offered sacrifices to G-d and issued vows. Did they really offer sacrifices? No, they underwent circumcision. The blood they lost can be compared to the blood of sacrifices. The vows they issued concerned their committing themselves and their children to serve the G-d of Yonah. They vowed and fulfilled those vows. Concerning them we say the converts, the “just” converts.

Source 7

Jew and Gentile in the Ancient World: Attitudes and Interactions from Alexander to Justinian By Louis H. Feldman, Princeton University Press, 1993.

- p. 413-That Judaism vigorously continued in the third, fourth, and fifth centuries to attract both converts and “sympathizers” and that it continued to influence “Judaizers” and Jewish Christians is evident from the frequent repetition of imperial laws, canons of the Church councils, comments of church fathers, remarks of rabbis, inscriptions, and papyri, though there is relatively little evidence of active missionaries or of missionary tracts,

What We Can Learn About Tefila From The Machzor Roma

except for isolated passages in the Acta Pionii, Ephraem Syrus, and Jerome, and all of these are perhaps guilty of rhetorical exaggeration. It is clear that far from withdrawing into itself or restricting itself to a conflict built around the interpretation of sacred texts, Judaism boldly confronted the Church. The numerous passages in the Talmud ascribed to rabbis of the third and fourth centuries, indeed, correctly reflect the actual situation in which non-Jews, and especially women, were being attracted to Judaism.

If we examine the imperial laws pertaining to proselytism, we note that on no fewer than five occasions emperors saw the need to repeat a complete ban on proselytism and on two other occasions forbade circumcision in particular. The fact that no fewer than twelve laws repeat the prohibition on conversion of slaves indicates that these provisions were not being enforced.

That proselytism continued is all the more surprising because conversion to Judaism meant not only adherence to a religion but also membership in a nation that, after three desperate attempts in 66–74, 115–17, and 132–35, still looked forward to a messianic redemption. This hope included independence from Rome as a key item in its agenda and hence met firm opposition from the Roman emperors, especially at a time when the empire was fighting for its very life against barbarians to the north and Persians to the east. Undoubtedly the proselyting movement was aided by the fact that, especially during these centuries, laws were often observed in the breach and provincial governors were so frequently corrupt. Indeed, 43 percent of the laws pertaining to the Jews in the Theodosian Code deal with proselytism in one form or another, a clear indication of the continuing presence of the problem even as late as the fifth century.

ומבטח לצדיקים: וְלִירוּשָׁלַם עִירָד בְּרַחֲמֵים תִּשׁוּב וּבִגְה
אוֹתָהּ בְּנִין עוֹלָם כִּכְהִרָה בְּיָמֵינוּ בְּרוּךְ אַתָּה יי בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַם

מנהג ארץ ישראל			
ענף 1א (3)	ענף 2ב (2)	ענף 1ג (2)	ענף 2א-ב (2)
רחם יי אלהינו ברחמך הרבים על ישראל עמך ועל ירושלם עירך	רחם יי אלהינו ברחמך הרבים על ישראל עמך ועל ירושלם עירך	רחם עלינו יי אלהינו ברחמך הרבים על ישראל עמך על ירושלם עירך	רחם יי אלהינו ברחמך הרבים על ישראל עמך ועל ירושלם עירך ברחמים תשוב
ועל ציון משכן כבודך ועל היכלך ועל מעונך ועל מלכות בית דוד משיח צדקך	ועל ציון משכן כבודך ועל מלכות בן דוד משיחך	על ציון משכן כבודך על מלכות בן דוד משיחך	
	קנא לביתך ולחילך	בנה ביתך ושכלל היכלך	
ברוך אתה יי אלהי דוד בונה ירושלם	ברוך אתה יי אלהי דוד בונה ירושלם	ברוך אתה יי אלהי דוד בונה ירושלם	ברוך אתה יי אלהי דוד בונה ירושלם

Source 8

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף מט עמוד א-תנו רבנן: מהו חותם? בבנין ירושלים; רבי יוסי ברבי יהודה אומר: מושיע ישראל. מושיע ישראל אין, בנין ירושלים לא? – אלא אימא: אף מושיע ישראל. רבה בר רב הונא איקלע לבי ריש גלותא, פתח בחדא וסיים בתרתי. אמר רב חסדא: גבורתא למחתם בתרתי! והתניא, רבי אומר: אין חותמין בשתיים! גופא, רבי אומר: אין חותמין בשתיים.

What We Can Learn About Tefila From The Machzor Roma

Translation: Our Rabbis taught: How does one conclude the Bracha of the building of Jerusalem in Birkas Hamazon? R. Jose son of R. Judah says: Saviour of Israel. 'Saviour of Israel' and not 'Builder of Jerusalem'? Say rather, 'Saviour of Israel' also. Rabbah b. Bar Hanah was once at the house of the Exilarch. He mentioned one theme at the beginning of the third blessing and both at the end. R. Hisda said: Is it better to conclude with a Bracha that presents two themes? Has it not been taught: Rabbi says that we do not conclude with a Bracha that presents two themes?

מנהג בבל				
ענף 3 (8)	ענף 2ב (9)	ענף 2א (9)	ענף 2ב (59)	ענף 1א (10)
			רחם יי אלהינו ¹	רחם יי אלהינו
	על ירושלים עירך ברחמים תשוב ²	ולירושלים עירך ברחמים תשוב	על ישראל עמך ועל ירושלים עירך	עלינו ועל ישראל עמך ועל ירושלים עירך
			ועל היכלך ועל מקדשך ועל מעונך ועל ציון משכן כבודך	ועל ציון משכן כבודך
תשכון בתוך ירושלים עירך כאשר דברת ³	ותשכון בתוכה כאשר דברת			
ובנה אותה בנין עולם במחנה בימינו ברוך אתה יי	ברוך אתה יי	ותבנה אותה בנין עולם ⁴ ברוך אתה יי	ובנה את ירושלים בנין עולם ברוך אתה יי	ובנה את ירושלים בנין עולם ⁵ ברוך אתה יי
בונה ירושלים	בונה ירושלים	בונה ירושלים	בונה ירושלים	בונה ירושלים

Source 9

סידור רב סעדיה גאון

בשמך ולא יבושו ברוך אתה יי משען ומבטח לצדיקים • רחם יי אלהינו
עלינו על ישראל עמך ועל ירושלים עירך ועל היכלך ועל מעונך ועל ציון
משכן כבודך ובנה ברחמך את ירושלים ברוך אתה יי בונה ירושלים • את

What We Can Learn About Tefila From The Machzor Roma

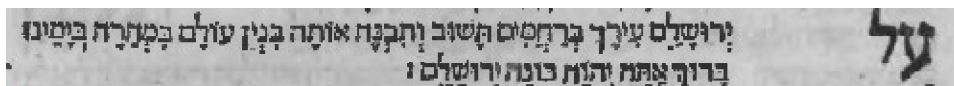
Source 10

סדר התפילות לרמב"ם

לצדיקים י"ד תשכון בתוך ירושלם עירך כאשר דברת ובנה אותה בניין עולם במהרה
בימינו ב'א י"ב בונה ירושלם' ס"ו את צמח דוד מהרה תצמיח וקרנו תרום בישועתך ב'א י"ב

Source 11

נוסח רומניא

Source 12

סידור הגאונים-3

ט) אבל הפרי עץ חיים (שנביא להלן) דחה טעם המדלגים ברכת את צמח. משום שברכת את צמח תקנו נגד משיח בן דוד, ואילו וכסא דוד בברכת ולירושלים. נתקן נגד משיח בן אפרים. ואשר על פי זה מביא כוונה מיוחדת לכך. רמזעשה רב.

Source 13

סידור תפלת החדש תשי"א

תִּשְׁכֹּן בְּתוֹךְ יְרוּשָׁלַם עִירָהּ פֶּאֶשֶׁר דִּבְרַתּוֹ • וְכִסֵּא דָּוִד
עֶבְדָּהּ מִהֵרָה בְּתוֹכָהּ תִּכְיֶן • וְיוֹנָן שֶׁלֹּא יוֹסֵר מִשִּׁמּוֹ כֵּן
יוֹסֵף עַל יְדֵי אֶרְמְיָאוֹס מִרְשָׁעִי וְבִנְיָה אוֹתָהּ בְּנֵין עוֹלָם בְּמִהְרָה
בְּיָמֵינוּ • בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הוֹה בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַם :

Translation: The Pri Eitz Chayim pushed aside the reason that is given for omitting the Bracha of Etz Tzemach for the following reason: The Bracha of Etz Tzemach was composed to represent Moshiach, the son of Dovid, while the words: V'Kisei Dovid in the Bracha of Boneh Yerushalayim were written to correspond to Moshiach son of Ephraim (Yosef).

Source 14

ויקיפדיה

ארמילוס, המכונה "הרשע", הוא דמות של מלך רשע בתורת אחרית הימים היהודית המוכרת מספרות המדרשים של תקופת הגאונים ואילך ומקבילה במידת מה לדמות האנטיכריסט בתורת אחרית הימים הנוצרית.

Translation: Armilus, nicknamed, “The Evil One” represents an evil king in the annals of the Jewish Coming Of Days who began to appear in the Midrashic literature of the Geonim and resembles the image of the Anti-Christ in the Christian annals of the Coming Of Days.

ארמילוס אמור להיות מלך רשע, שיתנכל ליהודים וימית את משיח בן יוסף ולבסוף יומת על ידי משיח בן דוד. שמו נגזר משמו של מייסד רומא, רומולוס, ROMULUS על ידי הוספת

What We Can Learn About Tefila From The Machzor Roma

האות אל"ף לפניו (כולל שיבוש קל) נוצר השם ארמילוס, ARMILUS. הקישור למייסד רומא בא כדי להצביע שהוא, ארמילוס, יהיה אחרון מלכי "רומי הרשעה" (שהביאה לחורבן בית המקדש), כפי שרומולוס היה מלכה הראשון. ארמילוס, אחרון מלכי רומי, אמור להתמודד עם המשיח, אחרון מלכי יהודה לפני אחרית הימים.

Translation: Armilus is known as an evil king who will do combat with the Jewish People and kill Moshiach Ben Yosef. He in turn will then be slain by Moshiach Ben Dovid. The name Armilus was coined to correspond to the name of the builder of Rome, Romulus, by adding the letter Aleph in front of his name. The link to the founder of Rome is meant to demonstrate that Armilus will be the last of the Evil Roman Emperors (who destroyed the Second Beis Hamikdash) just as Romilus was the first. Armilus, the last of the Roman Emperors, is expected to do battle with the Moschiah, the last of Kings of Yehudah, before the coming Of Days.

אחת ההתייחסויות המוקדמות לארמילוס היא בתרגום יונתן (ישעיהו יא, ד) על תכונותיו של המשיח, "וברוח שפתיו ימית רשע" – "במליל ספותיה יהי ממת ארמילוס רשיעא". התרגום גורס שמדובר בדמות קונקרטיה ולא בסתם רשע אקראי, כפי שניתן לחשוב.

Translation: One of the earliest references to Armilus is found in Targum Yonasan (Yeshayahu 11, 4) in which some of the traits of the Moschiah are portrayed in the words: and with his lips he will slay the evil one. Targum Yonasan translates those words as follows: by the movement of his lips, he will kill Armilus the evil one. The Targum claims that the verse is providing very specific information and not a general description of the death of an evil being.

האגדות המאוחרות יודעות לספר שארמילוס הוא מי שהנוצרים מכנים בשם אנטיכריסט ושמלחמת ארמילוס ביהודים תימשך שלושה חודשים. הן גם מתארות אותו בצורה מאוד לא מחמיאה, כקירח בעל עיניים בגדלים שונים. גם ידיו באורכים שונים ועל מצחו צרעת. מסופר גם שאוזנו הימנית סתומה ומשמשת אותו כאשר באים אנשים להגיד דברים טובים על אחרים ולעומת זאת, כשבאים אנשים לדבר רעות, אז הוא מפנה אליהם את אוזנו השמאלית, האוזן השומעת.

Translation: The later Midrashim provide that Armilus is the one known in Christianity as the anti-Christ and that the battle between Armilus and the Jews will transpire over a three month period. They further describe him in an unflattering manner-bald with enormous eyes; hands of different lengths and with leprosy on his forehead. It is also told that his right ear is closed and that he turns that ear towards people who come to provide him with positive information about others but when people come to tell him negative information he turns to them with his left ear, the good ear, the one through which he can hear.

Supplement

*Variations On The **ברכה** Of **בונה ירושלים***

As Presented By Professor Joseph Heinemann In His Book:

התפילה בתקופת התנאים והאמוראים

נספח לפרק ב
ברכת "בונה ירושלים"
השואאת הנוסחים*

א. עמידה וברכת המזון

עמידה-אשכנז	עמידה-רב-ערם ²	עמידה-רמב"ם (כ"י) ³
ולירושלים עירך ברחמים תשוב ותשכון בתוכה כאשר דברת ובנה אותה בקרוב בימינו בנין עולם וכסא דוד מהרה לתוכה תכין ¹ בא"ה בונה ירושלים	על ירושלים עירך ברחמים תשוב ובנה אותה בנין עולם בימינו בא"ה בונה ירושלים	תשכון בתוך ירושלים עירך כאשר דברת ובנה אותה בנין עולם במהרה בימינו בא"ה בונה ירושלים

עמידה-א"י (נניזה)	ברכת המזון-אשכנז	ברכה אחת מעין ג'-אשכנז
רחם ה' אלהינו ברחמין הרבים על ישראל עמך ועל ירושלים עירך ועל ציון משכן כבודך ועל היכלך ועל מעוניך] ועל מלכות בית דוד משיח צדקך	רחם ה' אלהינו על ישראל עמך ועל ירושלים עירך ועל ציון משכן כבודך ועל מלכות בית דוד משיחך ועל הבית הגדול וכו' אלהינו אבינו רענו וכו' ⁴ ובנה ירושלים וכו' בא"ה בונה ירושלים	רחם ה' אלהינו על ישראל עמך ועל ירושלים עירך ועל ציון משכן כבודך ועל מזבחך ועל היכלך ועל מלכות בית דוד משיחך ועל הבית הגדול וכו' אלהינו אבינו רענו וכו' ⁴ ובנה ירושלים וכו' בא"ה בונה ירושלים

- * לא הובאו כל חילופי הנוסחים כי אם אלה בלבד שיש בהם שינויים החשובים לענייננו. לא דייקתי בהעתקת כתיב מלא וחסר (לרבות כתיב חסר של "ירושלים").
1. ב"עץ חיים" (QR), כרך 6 [1892], עמ' 43: "וכסא דוד מהרה לתוכה תכין ובנה אותה בקרוב בימינו בנין עולם".
 2. וכן במחזור רומי ובמחזור רומניה.
 3. וכן ספרד בתוספת "וכסא דוד מהרה בתוכה תכין".
 4. מובא בירושלמי שבת פט"ו, טו ע"ב, אך חסר בסידור רב סעדיה באן (עיין להלן).

עמידה-רס"ג	ברכת המזון-רס"ג	ברכה אחת מעין ג'-רס"ג
רחם ה' אלהינו	רחם ה' אלהינו	רחם
עלינו	עלינו	
ועל ישראל עמך	ועל ישראל עמך	על עמך
ועל ירושלים עירך	ועל ירושלים עירך	
ועל היכלך ועל מעונך	ועל היכלך ועל מעונך	ועל מקדשך
ועל ציון משכן כבודך	ועל ציון משכן כבודך	
	ועל הבית הגדול והקדוש	
	אשר אתה שמך נקרא עליך	
	ומלכות בית דוד	
	תחזיר למקומה בימינו	
ובנה ברחמיך את ירושלים	ובנה את ירושלים בקרוב	ובנה עיר קדשך במהרה בימינו
בא"ה בונה ירושלים	בא"ה בונה ירושלים	

ב. עמידה לט' באב

א"י (ע"פ ירושלמי ברכות פ"ד ח ע"א) ⁶	רס"ג
רחם ה' אלהינו	רחם ה' אלהינו
ברחמיך הרבים ובחסדיך הנאמנים	
עלינו	
ועל ישראל עמך	על ישראל עמך
ועל ירושלים עירך	ועל ירושלים עירך
ועל ציון משכן כבודך	ועל ציון משכן כבודך
ועל העיר	ועל העיר
האבלה והחרבה	האבדה האבלה השוממה
וההרסה והשוממה	
ויבלעה לגיונות	הנתונה ביד זרים
וירשוה עובדי פסילים	הרמוסה בכף עריצים
כי אתה ה' באש הצתה וכו'	ויבלעה לגיונים
כאמור ואני אהיה לה נאם-ה' וכו'	וירשוה עובדי פסילים
בא"ה אלהי דויד בונה ירושלים ⁷	כי אתה באש הצתה וכו'
	ככת' ואני אהיה לה נאם-ה' וכו'
	בא"ה בונה ירושלים ⁸

5. בדומה לכך במגנה טרס (JQR), כרך 10 [1898], עמ' 609.

6. וכן, כמעט מלה במלה, במחזור רומי; החתימה שם: מנחם ציון עירו ואבלי עמו ובונה ירושלים.
7. החתימה אינה בירושלמי, כי לפי דעת ר' מנא (שם) "אומרה בעבודה", ועיין ל' גינצבורג, פריח בירושלמי ג, עמ' 300, 313. ואף-על-פי-כן מעיד הנוסח על עצמו שאינו אלא נוסח מורחב של ברכת בונה ירושלים; ואין זה אלא מקרה נוסף, שבו יש להבחין בין קביעות החכמים, שבאו לאחר המעשה, לבין הנוסחים והמנהגים עצמם שצמחו בקרב העם. החתימה נמצאת בקטע שפרטס נ' וידר, JJS כרך 4, עמ' 72.
8. וכן הנוסח בתכלאל, שם משמש נוסח זה גם בבר' הפסרה לט' באב במקום "רחם על ציון" הרגיל. ברמב"ם (כ"י) נוסח אחר, אך גם שם החתימה: "בונה ירושלים", וכן במחזור רומניה.

ג. ברכת ההסרה

אשכנז	מס' סופרים (יב, יב)	רס"ג
רחם על ציון	נחם ה' אלהינו ציון עירך	רחם על ציון
כי היא בית חיינו	כי היא בית חיינו	כי היא בית חיינו
ולעלות נפש תושע	לעלות נפש תושע	ולעגומת נפש תנקם נקם
במהרה בימינו	במהרה בימינו	במהרה בימינו
בא"ה משמח ציון בבניה	בא"ה מנחם ציון בבניה	בא"ה בונה ירושלים *
	(מהדורת מילר ע"ס כ"י; וכן במחזור רומניה) [בדפוסים: בא"ה משמח ציון בבניה]	

ד. ברכות חתנים

ברכה ד'	ברכה ה' (אשכנז וכו')	ברכה ה' (רס"ג)
שש תשיש ותגל העקרה	שמח תשמח רעים האהובים	שמח תשמח רעים האהובים
בקברך בניה לתוכה בשמחה	כשמחך יצירך בגן עדן	כשמחך יצירך בגן עדן
	מקדם	מקדם
בא"ה משמח ציון בבניה	בא"ה משמח חתן וכלה	בא"ה משמח עמו בירושלים

ה. נוסחי החתימה

1) בונה ירושלים	עמידה (אשכנז), בר' המזון (רס"ג), ברכת הסרה (רס"ג)
2) בונה ברחמי ירושלים	בר' המזון (אשכנז, ספרד)
3) (ה)בונה ברחמי את ירושלים	בר' המזון (רמב"ם כ"י; JQR, כרך 19, עמ' 253)
4) בונה ברחמי בניין ירושלים	בר' המזון (רמ"י; JQR, כרך 19, עמ' 258)
5) הבונה ברחמי את עיר ירושלים	בר' המזון (פרס; JQR שם)
6) אלהי דוד ובונה ירושלים	עמידה (א"י)
7) בונה עירו עיר ירושלים	ברכת המזון לחול (מחזור רומניה)
8) מנחם ירושלים	בר' המזון (יר' ברכות ג ע"ד: אם אמר 'מנחם ירושלים יצא')
9) מנחם ציון ובונה ירושלים	עמידה ל"ט באב (אשכנז; והשווה JQR (OS), כרך 20, עמ' 803)
10) מנחם ציון בבניה	בר' הסרה (מס' סופרים יב יב, מה' מילר; רומניה; רומי)
11) מנחם ומשמח ציון בבניה	בר' הסרה (מס' סופרים, כ"י טאריס; מילר, עמ' 184, הע' 60)

9. וכן ברמב"ם (כ"י), תכלאל; ברב עמרם החתימה: "בא"ה משמח ציון בבניה", אך בכ"י ב"מ: "בונה ירושלים"; במחזור רומי החתימה: "מנחם ציון בבניה".

- (12) מנחם ציון בבניין ירושלים
בר' המזון לשבת (רא"ש ברכות פ"ז ס' כב בשם רבנו יונה); בר' המזון בבית האבל (אשכנז)
עמידה לט' באב (רומי)
- (13) מנחם ציון עירו ואבלי עמו ובונה ירושלים
(14) מנחם אבלים ובונה ירושלים במהרה בימינו
בר' המזון בבית האבל (ספרד)
- (15) מנחם אבלי ציון עירו ובונה ירושלים
בר' המזון בבית האבל (מחזור ויטרי)
- (16) (ה)מנחם עמו בבניין ירושלים
בר' המזון (לשבת) (ס' חיבור ברכות; כ"י: ידיעות המכון לחקר השירה ז, עמ' 153; ס' דינבורג, עמ' 131; המנהיג הל' שבת ס' עו)
- (17) (ה)מנחם עמו ישראל בבניין ירושלים
בר' המזון (רמב"ם, הל' תפילה פ"ב ה"ד; רא"ש שם, בשם הרי"ף, וכן במחזור רומניה בברהמ"ז לשבת)
- (18) מנחם עמו ישראל ובונה ירושלים
בר' המזון (אור"ז ורא קצט, בשם ר"ח)
- (19) מנחם ציון עמו ובונה ירושלים
בר' המזון ב"עץ חיים, $QR(O S)$, כרך 6, עמ' 63
- (20) משמח ציון בבניה
בר' הפסרה
- (21) משמח עמו בירושלים
בר' חתנים (רס"ג)
- (22) משמח עמו ובונה ירושלים
בר' חתנים (רס"ג, חילופי גירסאות; אדלר, נוסח פרס, גירסה אחת)
- (23) משמח ציון ובונה ירושלים
בר' חתנים (אדלר, נוסח פרס, חילופי גירסאות)
- (24) השוכן בציון
בר' כהן גדול (ירו' דומא פ"ז, מד ע"ב)
- (25) מושיע ישראל
בר' המזון (ברכות מט א: פתח ב'רחם על עמך ישראל' חותם ב'משיע ישראל')
- (26) בונה עירו ומקדשו
בן-סירא בא, יב